

Öğretmen Adaylarının Kapsayıcı Öğretmen Özelliklerine Yönelik Görüşleri ve Kültürel Çeşitlilik Algıları Emre YILMAZ¹ ve Kasım KARATAŞ²

Teacher Candidates' Views on Inclusive Teacher Characteristics and Perceptions of Cultural Diversity

Abstract

Along with the rapidly increasing world population, the global energy crisis and high inflation have brought along political conflicts of interest among some countries. The main reflection of this on the social dimension is the increasing number of foreign students with immigration. Considering the density of foreign students in Turkey, inclusive education, which is an idealist pedagogical approach sensitive to cultural values, is now adopted in our education system. Inclusive education can be briefly defined as an educational approach in which students learn together, regardless of their individual and cultural differences, in an educational environment that embraces all kinds of students. Teachers have the most important role in the implementation of inclusive education. However, it is a matter of debate to what extent teachers are equipped and competent to implement inclusive education in the classroom. Especially teacher candidates studying in education faculties of universities should be trained ready for the inclusive education process. On the other hand, the applicability of inclusive education depends not only on the professional competence of teachers, but also on their perspectives on this pedagogy. For this reason, it is important to determine the perceptions and views of teacher candidates towards inclusive education. The aim of the study is to examine the views of teacher candidates on inclusive teacher characteristics and their perceptions of cultural diversity. The participants of this basic qualitative research were 103 teacher candidates. Descriptive and content analysis methods were used in the analysis of the data collected using an online questionnaire. According to the findings, the principles that should be adopted first by an inclusive teacher are respect for differences and equality. Among the inclusive teacher characteristics, embracing the differences was mostly emphasized. Cultural diversity is perceived by teacher candidates as a richness that is created by the integration of differences and should be turned into an opportunity. As a result, it was determined that teacher candidates who took lessons on inclusive education had positive perceptions and opinions after gaining awareness about this pedagogy. It is recommended that inclusive education be given to teacher candidates as a course, and to teachers as in-service training.

Keywords: Inclusive education, inclusive teacher, cultural diversity, teacher candidate views, basic qualitative research

Özet

Hızla artan dünya nüfusunun yanı sıra küresel enerji krizi ve yüksek enflasyon bazı ülkeler arasında siyasi çıkar çatışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bunun toplumsal boyuta yansımalarından başlıcası göçlerle birlikte artan yabancı uyruklu öğrenci sayısıdır. Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrenci yoğunluğu dikkate alındığında eğitim sistemimizde artık kültürel değerlere duyarlı idealist bir pedagojik anlayış olan kapsayıcı eğitim benimsenmektedir. Kapsayıcı eğitim kısaca her çeşit öğrenciyi kucaklayan bir eğitim ortamında öğrencilerin bireysel ve kültürel farklılıkları gözetilmeksizin birlikte öğrendikleri eğitim yaklaşımı olarak tanımlanabilir. Kapsayıcı eğitimin uygulanmasında en önemli rol öğretmenlere düşmektedir. Hâlbuki öğretmenlerin kapsayıcı eğitimi sınıfta uygulayabilme noktasında ne düzeyde donanımlı ve yetkin oldukları tartışılan bir durumdur. Özellikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adayları kapsayıcı eğitim sürecine hazır olarak yetiştirilmelidir. Diğer yandan kapsayıcı eğitimin uygulanabilirliği sadece öğretmenlerin mesleki yeterliliğine değil aynı zamanda bu pedagojiye bakış açılarına da bağlıdır. Bu sebeple kapsayıcı eğitime yönelik öğretmen adaylarının algı ve görüşlerinin belirlenmesi önemli görülmektedir. Çalışmanın amacı öğretmen adaylarının kapsayıcı öğretmen özelliklerine yönelik görüşlerini ve kültürel çeşitlilik algılarını incelemektir. Temel nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışmanın katılımcıları ise 103 öğretmen adayıdır. Çevrimiçi anket kullanılarak toplanan verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen bulgulara göre bir kapsayıcı öğretmen tarafından öncelikli benimsenmesi gereken ilkeler farklılıklara saygı ve eşitliktir. Kapsayıcı öğretmen özellikleri arasında en çok farklılıkları kucaklayıcı olmak vurgulanmıştır. Kültürel

¹ Öğr. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Büyükşehir MYO, Sorumlu Yazar: mrylmz15@gmail.com, 0000-0002-5156-7272

² Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Eğitim Fakültesi, kasimkaratas@kmu.edu.tr, 0000-0002-2867-9583

Makalenin Gönderilme Tarihi: 19 Şubat 2023

Hakem Atama: 2 Mayıs 2023

Kabul Tarihi: 17 Temmuz 2023

çeşitliliğin öğretmen adayları tarafından farklılıkların bütünleştirilmesi ile oluşan ve fırsata çevrilmesi gereken bir zenginlik olarak algılandığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda kapsayıcı eğitime dair ders almış öğretmen adaylarının bu pedagojiye yönelik farkındalık kazanarak olumlu algı ve görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Kapsayıcı eğitimin öğretmen adaylarına bir ders olarak, öğretmenler için ise hizmet içi eğitimler şeklinde verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kapsayıcı eğitim, kapsayıcı öğretmen, kültürel çeşitlilik, öğretmen adayı görüşleri, temel nitel araştırma

Extended Abstract

Introduction: Along with the rapidly increasing world population, the global energy crisis and high inflation have brought along political conflicts of interest among some countries. The main reflection of this on the social dimension is the increasing number of foreign students with immigration. Considering the density of foreign students in Turkey, inclusive education, which is an idealist pedagogical approach sensitive to cultural values, is now adopted in our education system. Inclusive education is defined as an educational environment that embraces everyone, where students from different cultures and with different disabilities or abilities learn together. Unlike inclusive education, inclusive pedagogy focuses more on how teachers should teach while applying inclusive education. With the increase in applications for inclusive education, inclusive pedagogy has also developed. In other words, the lack of knowledge, skills and experience of teachers to implement inclusive education has been effective in the emergence of inclusive pedagogy. Especially teacher candidates, who will be inclusive education practitioners of the future, should be prepared for inclusive education process. The perceptions and views of teacher candidates towards inclusive education depend on what they know about inclusive pedagogy and their perspective on inclusive education.

Materials and Methods: The main aim of the study is to examine the views of teacher candidates on inclusive teacher characteristics and their perceptions of cultural diversity. Since it is aimed to examine people's views, perceptions or understandings without in-depth description, basic qualitative research design was used in the study (Percy, Kostere, & Kostere, 2015). The participants of the research consist of 103 teacher candidates studying at Karamanoğlu Mehmetbey University Education Faculty and taking inclusive education courses. The purpose of determining the participants with this criterion is to obtain reliable data on cultural diversity and inclusive teacher characteristics for inclusive education. The research data were collected by using online questionnaire consisting of 3 open-ended questions. The data obtained were analyzed by using content analysis and descriptive analysis methods. Themes, codes and frequencies were extracted from the 28-page transcription obtained from the raw data. Qualitative data categorized by themes and codes with content analysis were supported by the participants' own expressions by using descriptive analysis method.

Findings: The raw data were categorized into three themes. These are Theme 1: Principle of inclusive education, which a teacher should adopt, Theme 2: Characteristics of inclusive teachers, Theme 3: Teacher candidates' perception of cultural diversity. A total of 5 codes and 122 frequencies in Theme 1, a total of 6 codes and 142 frequencies in Theme 2, and a total of 2 codes and 99 frequencies in Theme 3 were obtained. The findings for Theme 1 show that the words "tolerance" and "respect" are used the most in the expressions of the participants. The prior principle of inclusive education, which is stated with the highest frequency ($f:37$) by the teacher candidates, is "respect for differences". The findings for Theme 2 showed that the words "accepting", "covering", "embracing", "combining" and "integrating" differences were mentioned the most in the expressions of the participants. It has been revealed that the primary teacher characteristic, which is stated with the highest frequency ($f:51$) by the teacher candidates, is that covers/embraces the differences. The vast majority of the participants (15.3%) compared the inclusive teacher to a mother in that she does not exclude any of her children, no matter how different their characteristics are, and does not discriminate among her children. The findings for Theme 3 show that cultural diversity is perceived by the participants as the transformation of differences, which represent inseparable parts of a whole, into a beneficial beauty or richness by combining in good interaction and harmony. In the context of the perception of cultural diversity, the richness of differences was emphasized by the teacher candidates with the highest frequency ($f:53$). The vast majority of the participants (25.5%) compared cultural diversity to a rainbow in that different colors merge in harmony and turn into something much more beautiful.

Discussion: Contrary to the findings obtained in this study, as a result of the research conducted by Aktan (2021), in which he examined the opinions of teachers, it was found that most of the teachers had negative opinions about inclusive education due to the current conditions. The results of the study are similar to the results obtained in the studies of Akbulut et al. (2021), Leblebici and Türkan (2021), in that the participants have positive views, positive perceptions or metaphors towards inclusive education. In the research, it has been determined that the primary principle that a teacher should adopt in the context of inclusive education principles is "respect for differences". This result obtained in the study coincides with the result of Erol-Sahilioğlu's (2020) study in which he examined the views of teachers. When the participants were asked

about the reason for these principles to come to the fore, they stated that these principles are the basic principles that form a prerequisite for the other principles of inclusive education. According to the opinions of the participants, the prominent feature of the inclusive teacher is “embrace differences”. The findings indicate that this inclusive teacher characteristic requires the ability to integrate student diversity without changing their chemistry and unique self-characteristics. In line with the findings of the study, Eşici and Doğan (2020) stated that teacher candidates who took courses on inclusive education at the faculty gained awareness of inclusive education. In support of this inference, Nketsia and Saloviita (2013) emphasized that teacher candidates' knowledge levels about inclusive education and their sense of self-efficacy are important factors in their positive attitudes and skills in this regard.

Conclusion and Suggestions: In conclusion the principles that should be primary adopted by an inclusive teacher are respect for differences and equality. Among the inclusive teacher characteristics, embracing the differences was mostly emphasized. Cultural diversity is perceived by teacher candidates as a richness that is created by the integration of differences and should be turned into an opportunity. Consequently, it was determined that teacher candidates who took lessons on inclusive education had positive perceptions and opinions by gaining awareness about this pedagogy. It is recommended that Ministry of Education organize the physical environment in order to provide more suitable conditions for inclusive education in schools. Inclusive education should be given to teachers as in-service training. Creating inclusive education awareness in teacher candidates who will be practitioners of this pedagogy in the next generation, enabling them to acquire positive perceptions and thoughts about this pedagogy and gaining competence in this regard can be possible by offering them the opportunity to experience this pedagogy with seminars or both theoretical and practical lessons in the pre-service period. For this reason, the "Inclusive Education" course should be included in the curricula at least as an elective course in all universities' education faculties.

Giriş

Neden Kapsayıcı Eğitim?

Toplumsal gelişmelerin etkisi altında kalarak sosyal bir süreci temsil eden eğitimin asıl amacı toplumun devamlı olarak değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmektir. Bu bağlamda sosyoloji bilimi, eğitimi toplum içinde gerçekleşen, toplumla karşılıklı etkileşim içerisinde olan dinamik bir süreç olarak nitelendirmektedir (İpek, 2015). Bu dinamik süreçte içerik kadar bu içeriğin aktarıldığı hedef kitlenin özellikleri de önem arz etmektedir. Bazı olaylar neticesinde birbirinden farklı özelliklere sahip bireylerin aynı eğitim ortamını paylaşıp birlikte öğrenim gördükleri durumlar da oluşabilmektedir. Bu durumlarla karşılaşan eğitimciler tüm çeşitliliğe rağmen her öğrencinin de eğitim olanaklarından mümkün olduğu en iyi şekilde faydalanmalarını sağlamaya odaklanmalıdır (Yılmaz, Yıldırım ve Karataş, 2022).

Günümüzde küreselleşme olgusu, iklim değişikliği, göçler, savaşlar, vb., siyasi, politik, ekonomik veya coğrafi sebeplerden kaynaklı farklı etnik kökenden insanların birlikte yaşaması çokkültürlü eğitim ortamlarının oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu durum ise eğitimde kültürel çeşitliliğin ve bireysel farklılıkların zenginlik ve fırsat olarak görüldüğü bir eğitim anlayışını gerektirmektedir. Bu eğitim anlayışının hayata geçirilmesi noktasında farklı etnik kültüre ait tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilen çokkültürlü bir sınıf ortamını oluşturmak ancak ve ancak kapsayıcı eğitimle mümkündür (Kozikoğlu ve Yıldırımoğlu, 2021).

Kapsayıcı eğitimden farklı olarak kapsayıcı pedagoji daha çok öğretmenlerin kapsayıcı eğitimi uygularken nasıl öğretmesi gerektiğine odaklanmaktadır. Kapsayıcı eğitime yönelik uygulamaların artmasıyla birlikte kapsayıcı pedagoji de gelişmiştir. Diğer bir ifadeyle kapsayıcı pedagojinin ortaya çıkmasında öğretmenlerin kapsayıcı eğitimi uygulamaya yönelik bilgi, beceri ve tecrübe eksikliği etkili olmuştur (Kis, 2016). Jordan, Schwartz ve McGhie-Richmond (2009), öğretmenlerin öğrenci çeşitliliği yönüyle heterojen sınıflarda öğretim yapabilme noktasında yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahip olmadığı gerekçesine dayanarak genellikle farklı özellikteki öğrencileri ayırttıklarını veya eğitim sürecine dâhil etmediklerini belirtmiştir. Hâlbuki kapsayıcı pedagojiye göre yetkin bir öğretmen bu duruma karşı çıkmalıdır. Çünkü bu pedagojiye göre hangi özellikte olursa olsun her çeşit öğrenciye öğretebilecek yeterliliğe sahip öğretmenler yetiştirilmelidir (Yılmaz vd., 2022). Bu bağlamda kapsayıcı eğitimin “eğitimde bireysel farklılıkların gözetilmesi” ilkesi doğrultusunda vurguladığı bir kavram da kültürel çeşitliliktir (Gay, 2010). Kültürel değerlere duyarlılıkta kapsayıcı eğitim pedagojik anlamda ileri bir aşama olarak görülmüştür (Şimşek vd., 2019). Bunu destekler nitelikte bireysel farklılık ve kültürel çeşitliliği önemseyip eğitimde yaşatmayı hedefleyen kültürel değerlere duyarlı pedagojinin de bu hedefe ulaşmasının kapsayıcı eğitim uygulamalarıyla

mümkün olabileceği belirtilmiştir (Kozikoğlu ve Yıldırımoglu, 2021).

Kapsayıcı Eğitimin Tanımı, İşlevi ve İlkeleri

En kısa tabirle “farklı özelliğe sahip bireylerin bir arada öğrenim görmeleri” olarak ifade edebileceğimiz kapsayıcı eğitimi Göksoy (2019), farklı kültürlerden gelen ve farklı engelleri veya yetenekleri bulunan öğrencilerin birlikte öğrendikleri, herkesi kucaklayan bir eğitim ortamı olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifadeyle ötekini tanıyıp anlama eylemi olarak tabir edilen kapsayıcılığın asıl hedef kitlesi “öteki” olarak nitelendirilen dezavantajlı durumdaki bireyler veya öğrencilerdir. Bu bağlamda kapsayıcı eğitimin en önemli ilkelerinden biri “eğitimde bireysel farklılıkların gözetilmesi” ilkesidir. Gay (2010), kapsayıcı eğitimin bu temel ilkesi çerçevesinde eğitimde odak noktasına alınması gereken kavramın “kültürel çeşitlilik” kavramı olması gerektiğini belirtmiştir. Kozikoğlu ve Yıldırımoglu (2021), bireysel ve kültürel farklılıkları önemseyen kültürel değerlere duyarlı bir eğitimin ancak kapsayıcı eğitim uygulamalarıyla hayata geçebileceğini belirtmiştir. Eğitimde kültürel çeşitliliğin önemsenmesi ise farklı etnik topluma veya kültüre mensup tüm öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılayabilen, bu farklılığı zenginlik olarak görüp öğretim süreciyle bütünleştirmeyi ve öğrenme ortamlarına dâhil edip pedagojik bir fırsata dönüştürmeyi hedefleyen kapsayıcı bir eğitim anlayışını ima etmektedir (Yılmaz vd., 2022).

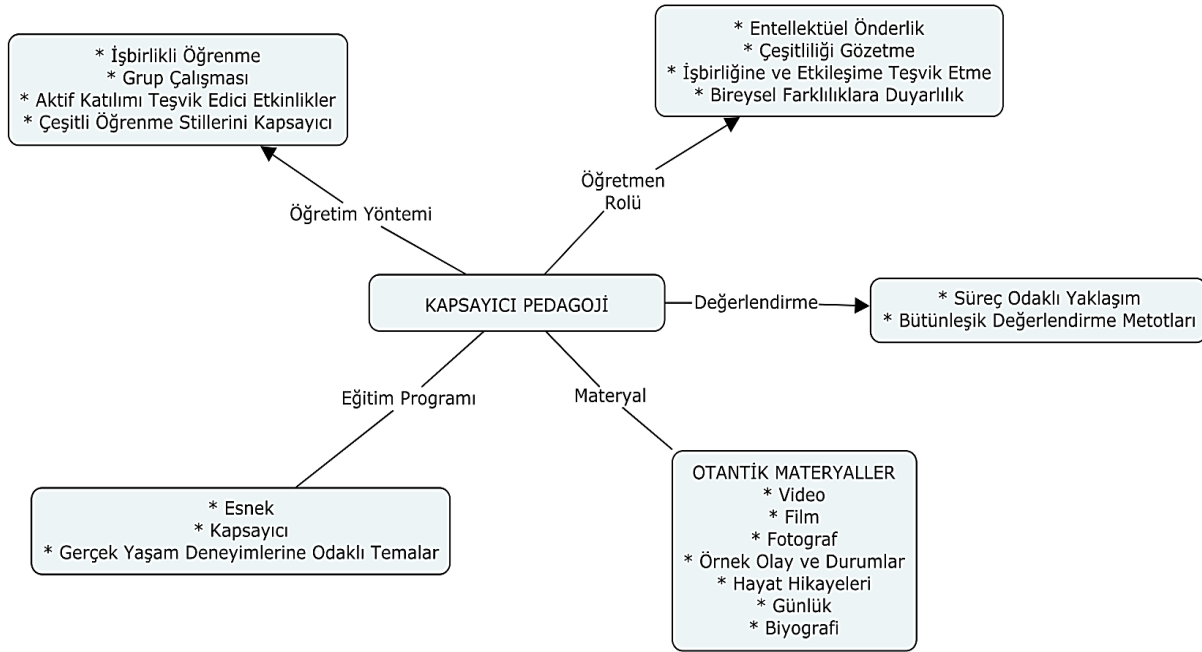
Kültürel çeşitliliği kucaklayan kapsayıcı eğitimin önemli bir alt boyutu da öğrenciler arasında ötekileşmiş bireylerin kültürü olarak nitelendirebileceğimiz “çokkültürlülük” kavramıdır. Farklı kültürlerin tanınması ve saygı duyulması yalnızca çokkültürlü eğitim ile sağlanabilir (Shaw, 1988). Kültürel çeşitliliğe duyarlılık kazandıran çokkültürlü eğitimin çıkış noktası ise eğitim kurumları tarafından farklı grupların ilgi, istek ve ihtiyaçlarına karşılık verebilmek için farklı müfredat, ders veya uygulamalara gereksinim duyulması olmuştur (Banks ve Banks, 2019). İdeal bir çokkültürlü eğitim ortamını oluşturma hedefi birçok yönden farklı özellikleri olan öğrencilere aynı ortamda eğitim verilmesinin sebebiyle ortaya çıkabilecek sorunları ve eğitimin daha iyi nasıl verilebileceği sorularını da akla getirmiştir. Karşılaşılan sorunların çözümünde ise sadece eğitim imkânlarından faydalanılma boyutu değil aynı zamanda kapsayıcı pedagojiye yönelik öğretmen eğitimlerinin de nasıl olması gerektiği mercek altına alınmıştır (Yılmaz vd., 2022).

Toplumsal yönden birleştirici işlevi bulunan kapsayıcı eğitimin öğrencilere sağladığı önemli faydalardan birisi akademik performanslarını desteklemesidir. Farklı etnik kültüre ait bireylere aynı anda nitelikli bir eğitim olanağı sunmanın yanı sıra bireysel ihtiyaçları da karşılayabilmek eğitim sürecinde çeşitli öğretim metotlarını ve değerlendirme yöntemlerini birlikte kullanmayı gerektirmektedir. Böyle bir ortamı sağlamak ta bütün öğrencilerin öğrenme sürecini olumlu yönde etkilemesine sebep olacaktır. Bu da kapsayıcı eğitimin eğitsel gerekçesini ortaya koymaktadır (Şimşek vd., 2019). Bu doğrultuda kapsayıcı eğitimin amaçlarını yansıtan temel pedagojik ilkeler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır (Booth ve Ainscow, 2002; Florian ve Black-Hawkins, 2011; Florian ve Linklater, 2010; McManis, 2017; Yılmaz vd., 2022).

- Eğitimde bireysel farklılıklar desteklenmeli ve bu durum bir zenginlik olarak görülüp fırsata çevrilmelidir.
- Hiçbir birey farklı kişisel özelliği sebebiyle eğitim sürecinden dışlanamaz veya ayrıştırılamaz. Bu bağlamda her öğrenci eğitimin bir parçasıdır.
- Her birey öğrenebilir. Önemli olan mümkün olduğu kadar çok öğrenciye fayda sayalayabilecek, tüm öğrencileri kapsayıcı zengin bir öğrenme ortamı oluşturabilmektir.
- Etkinlik veya aktivite gibi sınıf uygulamaları öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını gözeterek daha kapsayıcı bir öğretim yaklaşımıyla zenginleştirilmelidir.
- Eğitim süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları ve kültürel çeşitliliği dikkate alınarak onların bilişsel, fiziksel, sosyal ve akademik, yönden bütüncül olarak gelişimlerine önem verilmelidir.
- Öğrencilere fikir aşılama veya kültürel dayatmanın aksine onların bireysel gelişimlerine odaklanılması gerekir.

Kapsayıcı eğitim hakkında alan yazında birçok bilgiye ulaşılsa da uygulamaya dökülmesi noktasında aynı yoğunlukta bilgiye rastlanamamaktadır. Öğretmenleri en çok düşündüren bu hususta herşeyden önce sınıfta bireysel farklılık veya kültürel çeşitlilik ne düzeyde olursa olsun her öğrenciye de hitap edecek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek aktivitelere yer verilmesi gerektiği bilinmelidir. Bu bağlamda kapsayıcı eğitimin ilkeleri doğrultusunda kapsayıcı pedagoji uygulanırken öğretmenlerin benimsemesi gerektiği rollere ve kullanması önerilen değerlendirme tekniklerine, materyallere, eğitim programına ve öğretim yöntemlerine Şekil 1’de görüldüğü gibi yer

verilmiştir (Yılmaz vd., 2022).

Şekil 1. Kapsayıcı Pedagoji

Alanyazın Taraması ve İlgili Araştırmalar

Alan yazında farklı branşlardan öğretmenlerin veya okul idarecilerinin görüşleri yada tutumlarının incelendiği çalışmalara (Al-Zyoudi, 2006; Amaç, 2021; Aktan, 2021; Ketenoğlu Kayabaşı, 2020; Sukbunpant, Arthur-Kelly ve Dempsey, 2013; Ünay, Erçiçek ve Günal, 2021; Zelina, 2020), kapsayıcı eğitime yönelik görüş ya da algılarının incelendiği metafor analizi çalışmalarına (Dilekçi, 2019; Erol-Sahillioğlu, 2020) rastlanıldığı gibi öğretmen adaylarına yönelik çalışmalarla da (Akbulut vd., 2021; Eşiçi ve Doğan, 2020; Gürdoğan Bayır, 2019; Leblebici ve Türkan, 2021; Nketsia ve Saloviita, 2013; Polat, 2022; Yılmaz, 2016) karşılaşılmıştır. Bu araştırmalar gerek öğretmenlerin gerekse de öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi yönüyle bu çalışmaya temel oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar ülkemizde kapsayıcı eğitimin uygulanabilirliğine de ışık tutmaktadır. Nitekim kapsayıcı eğitimin hayata geçirilebilmesi, eğitimcilerin ve eğitimci olması için yetiştirilen adayların kapsayıcı eğitime bakış açıları, algıları, tutum veya görüşleriyle ilişkilidir (Florian ve Black-Hawkins, 2011). Bu çalışmanın da öğretmen adaylarının kapsayıcı bir öğretmende bulunması gereken özelliklere yönelik görüşleri ve kültürel çeşitliliği nasıl algıladıklarının incelenmesi yönüyle kapsayıcı eğitimin uygulanabilirliğine ışık tutması noktasında ilgili alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların öğretmen veya idarecilerden oluştuğu araştırmalar incelendiğinde genel olarak kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum veya görüşler tespit edilse de uygulama sürecinde bazı problemlerle karşılaşıldığı ve kapsayıcı eğitime yönelik hizmetiçi eğitimlerin gerekli olduğu belirlenmiştir. Erol-Sahillioğlu (2020), çalışmasında okulöncesi öğretmenlerinin kapsayıcı eğitime yönelik olumlu düşüncelerinin olduğu ve en çok eşitlik kavramı ile bağdaştırdıkları sonuçlarına ulaşmıştır. Bu sonuçların aksine Aktan'ın (2021) öğretmen görüşlerini incelediği araştırmanın sonucunda ise öğretmenlerin çoğunun mevcut koşullar nedeniyle kapsayıcı eğitim hakkında olumsuz görüşlere sahip olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin mesleki yetersizlikleri, destek hizmetlerinin yetersizliği, işbirliğinin yetersiz olması, sınıfların kalabalık olması, okulların fiziki altyapı açısından yetersiz olması, uzman desteğinin olmaması ve tüm sorumluluğun öğretmene bırakılması gibi sorunlardan dolayı kapsayıcı eğitim uygulamalarında istenilen verimin alınmadığı tespit edilmiştir.

Ünay ve arkadaşlarının (2021), çalışmasında kapsayıcı eğitim sürecinde veli, öğretmen ve öğrencilere karşı kendilerini sorumlu hisseden idareciler, kapsayıcı eğitime yönelik kendilerini yetersiz hissettiğini dile getiren öğretmenlerin bilgi eksikliğinden dolayı da kaygılandıklarını belirtmiştir. İdareciler kalabalık sınıf ortamının bu eğitimin uygulanabilirliğine önemli bir engel oluşturduğunu vurgulamıştır. Benzer sonuçlara ulaşan Sukbunpant ve

arkadaşlarının (2013), Taylant'taki okulöncesi öğretmenlerinin görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmenlerin mesleki gelişiminin iyileştirilmesi gerektiğini tespit etmiştir.

Ketenoğlu Kayabaşı (2020), çalışmasında öğretmenlerin kapsayıcı eğitim hakkında genel bir fikre sahip oldukları ancak bunu özel gereksinimli bireylerin eğitimi ile de ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Çoğunlukla bireysel farklılıklara göre eğitim verdiklerini dile getiren öğretmenlerin okullarda fiziki ortamın düzenlenmesi ve ülke genelinde hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerektiğini vurguladıklarını belirtmiştir. Benzer sonuçlara ulaşan Zelina (2020), araştırmasının temel bulgusu olarak öğretmenlerin kapsayıcı eğitim kavramına karşı olumlu tutumlara sahip olsalar da devlet tarafından daha uygun koşulların sağlanması noktasında da çağrıda bulduklarını ortaya çıkarmıştır. Bulgular kapsayıcı eğitime dair hemen ele alınması gereken bir dizi büyüyen sorunu ve okul sisteminin acilen değiştirilmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Al-Zyoudi (2006), Ürdün'deki devlet veya özel okullardan 7 okuldaki toplam 90 öğretmene anket uygulayarak kapsayıcı eğitime yönelik tutumlarını incelediği araştırmasında öğretmenlerin tutumunu büyük oranda etkileyen unsurların kendilerine sunulan engelleyici durumun doğası ve ciddiyeti, öğretmenlik deneyiminin uzunluğu ve eğitim süreci olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin tutum ve görüşlerinin incelenmesinin önemi kadar kapsayıcı eğitimin gelecekteki uygulayıcıları olacak olan öğretmen adaylarının da tutum ve görüşleri önemli görülmektedir. Bu sebeple özellikle eğitim gördüğü fakültede öğrenimi sürecinde kapsayıcı eğitime yönelik bir ders almış öğretmen adaylarının kapsayıcı öğretmen özelliklerine yönelik görüşleri ve çokkültürlülük algıları bu araştırmanın odak noktasıdır. Katılımcıların öğretmen adaylarından oluşturduğu araştırmalar incelendiğinde genel olarak kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum veya görüşler tespit edilse de bazı eksiklikleri dile getirdikleri, kendilerini bu eğitimi uygulamada yetkin hissetmedikleri ve bu noktada açığı kapatmak adına hizmet öncesi dönemde kapsayıcı eğitimin teorik ve uygulamalı bir dersle öğretilmesinin önemli olduğu belirlenmiştir. Sarıgöz'ün (2019) araştırmasında öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitim bağlamında öğrencilerin sosyalleşmesi, kaynaşmaları, yaratıcılıklarının artması ve öğrenme süreçlerine kendiliğinden katılmalarına önem verdikleri, öğrencilerin ilgisini materyalle değil sözlü iletişimle çektikleri, ödev vermekten kaçındıkları, sınıfın ortalama durumuna göre bir yöntem veya teknik benimsedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Leblebici ve Türkan (2021), araştırmasında katılımcıların kapsayıcı eğitime yönelik olumlu algılarının olduğu, bağdaştırdıkları olumlu metaforların çeşitliliğinin kabulü, farklılıklara saygı, toplumu birleştirici kapsayıcı eğitim yapısı gereği birlikte yaşama olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Akbulut ve arkadaşlarının (2021), araştırmasında bir diğer bulgu olarak öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitim hakkında genel bilgiye ve olumlu görüşlere sahip olup gerekliliğine inansalar da kendi sınıflarında gereksinimi bulunan bir öğrencisi olduğu durumda kendilerini yetkin hissetmediklerini ortaya çıkarmıştır. Daha ılımlı sonuçlara ulaşan Polat'ın (2022) çalışmasına göre öğretmen adayları kapsayıcı eğitimi pratikte mümkün ve uygulanabilir görmüştür. Kapsayıcı eğitimi günümüzün eğitim sistemindeki sorunlara ideal bir çözüm olacağını öne süren öğretmen adayları her ne kadar bu sürecin bir takım sorumluluklar gerektirerek stresli durumlara yol açabileceğini bilseler de mesleki gelişim, öz-yeterlik ve adanmışlıkla bu koşulların üstesinden gelebileceklerine inanmaktadır.

Nketsia ve Saloviita'nın (2013), Gana'da son sınıf 200 öğretmen adayının katılımıyla yaptığı araştırmasında öğretmen yetiştirme eğitimlerinde kapsayıcı eğitime yönelik bazı eksikliklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sınıfta özel eğitim gerektiren öğrencileri aktif olarak destekleyen öğretmenlerin bu konudaki bilgi düzeyi ve öz-yeterlilik duygularının yüksek olduğu doğrultusunda kapsayıcı eğitim deneyiminin öğretmen adaylarının tutum ve becerileri üzerindeki olumlu etkilerinin olduğu vurgulanmıştır. Eşici ve Doğan'ın (2020), 14 haftalık kapsayıcı eğitim dersine dair psikolojik danışman ve sınıf öğretmeni adaylarının tuttukları günlükleri inceledikleri doküman analizi çalışmasında kapsayıcı eğitim dersinin pek çok adayın bilgi ve tutumunu olumlu yönde değiştirdiği ve onlara bu konuda farkındalık kazandırdığı belirlenmiştir. Bu bağlamda hizmet öncesi dönemde bu dersin hem teorik hem uygulama olarak etkili bir şekilde öğretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kapsayıcı eğitimin uygulama sürecine dair her ne kadar bilgi sahibi olursa da bu eğitimin uygulanabilirliği öncelikle öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının buna inanmalarına ve bu pedagojiye yönelik olumlu tutum ve görüşlere sahip olmalarına bağlıdır. Çünkü kapsayıcı eğitimin temelinde öğretmenlerin öğretecekleri içeriği nasıl öğretebileceklerini bildiği ve sınıfındaki tüm öğrenci çeşitliliğine rağmen bunu başarabileceğine inandığı varsayılır

(Florian ve Black-Hawkins, 2011). Özellikle son yüzyılda yaşanan kültürel, politik ve ekonomik sebeplerle artan yabancı öğrenci yoğunluğu kapsayıcı eğitime daha fazla önem verilmesine sebep olmuştur. Kapsayıcı eğitime yönelik artan bu ilgi de araştırmacıları kapsayıcı eğitimin etkili bir şekilde uygulanabilmesinde öncü rol oynayan öğretmen ve öğretmen adaylarının bu eğitime bakış açıları, tutumları, inançları ve kültürel çeşitlilik algılarını incelemeye yönlendirdiğini söyleyebiliriz. Türkiye başta olmak üzere yabancı öğrenci yoğunluğunun arttığı ülkelerde lisans düzeyinde öğretmen yetiştiren fakülte ve kurumlarda kapsayıcı eğitime verilen önemin arttığı ve ders olarak okutulmaya başlandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada da kapsayıcı eğitiminin uygulanabilirliğini tartışmaktan ziyade gelecekte bunun uygulayıcıları olacak olan öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitime dair görüşlerini ve kültürel çeşitlilik algılarını ortaya çıkarmak önemli görülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesini “*Öğretmen adaylarının kapsayıcı öğretmen özelliklerine yönelik görüşleri ve kültürel çeşitlilik algıları nasıldır?*” sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi ve amacı doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitim ilkeleri bağlamında bir öğretmenin benimsemesi gereken öncelikli ilkeye yönelik görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının kapsayıcı öğretmen özelliklerine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının kültürel çeşitlilik algıları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından temel nitel araştırma (basic qualitative research) modeli kullanılmıştır (Altheide ve Johnson, 2011; Merriam, 2009). Temel nitel araştırma, nitel çalışmaların karakteristik özelliklerini taşısa da fenomenoloji veya durum çalışması gibi özel durumları derinlemesine betimlemeyi gerektirmez (Merriam ve Tisdell, 2016). İnsanların çevrelerinde deneyimlediği bir olay veya durumun onların görüş, anlayış/algı veya tutumlarına yansımalarının incelendiği araştırmalarda bu yöntemin kullanılması idealdir (Percy, Kostere ve Kostere, 2015). Çalışmada bu araştırma deseninin tercih edilmesinin sebebi, çalışmanın amacının öğretmen adaylarının kültürel çeşitlilik anlayışını/algısını ve kapsayıcı eğitimin ilkeleri bağlamında kapsayıcı bir öğretilerde bulunması gereken özelliklere yönelik görüşlerini derinlemesine bir betimleme yapmaksızın ortaya çıkarmaktır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören 103 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde dikkate alınan en önemli kriter öğrenim sürecinde en az bir dönem kapsayıcı eğitimi konu alan veya kapsayıcı eğitim üzerine bir ders almış olmaktadır. Böylece belirlenen çalışma grubu fakülte bünyesinde verilen “Kapsayıcı Eğitim” adlı dersi bir dönem almış ve araştırmaya katılmaya gönüllü öğretmen adaylarıdır. Katılımcıların bu kriterle belirlenmesinin amacı onlardan kapsayıcı eğitime yönelik kültürel çeşitlilik ve kapsayıcı öğretmen özelliklerine dair sağlıklı veriler elde edebilmektir. Katılımcıların belirlenmesinde etik unsurlar doğrultusunda katılımcıların araştırmaya gönüllü olmaları da esas alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak açık uçlu üç sorudan oluşan anket kullanılmıştır. Dijital ortamda Google Forms uygulaması aracılığıyla çevrimiçi olarak oluşturulan ankette yer alan sorular aşağıda verilmiştir.

1. Kapsayıcılık ilkelerini göz önünde bulundurduğunuzda size göre bir öğretmenin sahip olması veya benimsemesi gereken ilkeleri öncelik sırasına göre sıralayınız. İlk sırada olmasını düşündüğünüz "ilkeyi" ise neden yazdığınızı gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Kapsayıcı öğretmenin (sahip olması gereken başlıca özellikler bağlamında) canlı veya cansız bir şeye benzetmeniz istense neye benzetirdiniz? Nedenini açıklayınız.
3. Kültürel çeşitlilik.....gibidir. Çünkü..... (Aşağıdaki alana noktalı kısımları doldurarak bu durumla ilgili düşüncelerinizi yazınız.)

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar dönemi içerisinde, 10 günlük bir süre zarfında, yazılı görüş alma yoluyla toplanmıştır. Verilerin daha kolay ve hızlı elde edilebilmesi ve analiz sürecinin daha sağlıklı yapılabilmesi amacıyla veri toplama süreci çevrimiçi olarak yürütülmüştür. Bu süreçte alınan bir takım önlemler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

1. Veri güvenilirliğini sağlamak adına saygın ve güvenilir web sitesinin tercih edilmesi
2. Çevrimiçi anketin katılımcılara link paylaşarak ulaştırılması
3. Veri yetersizliğini ve yazılı kısa cevapları önlemek için çevrimiçi ankette katılımcıların yazmak suretiyle açık görüş belirttiği kısımların herhangi bir kelime sınırlarıyla sınırlandırılmaması

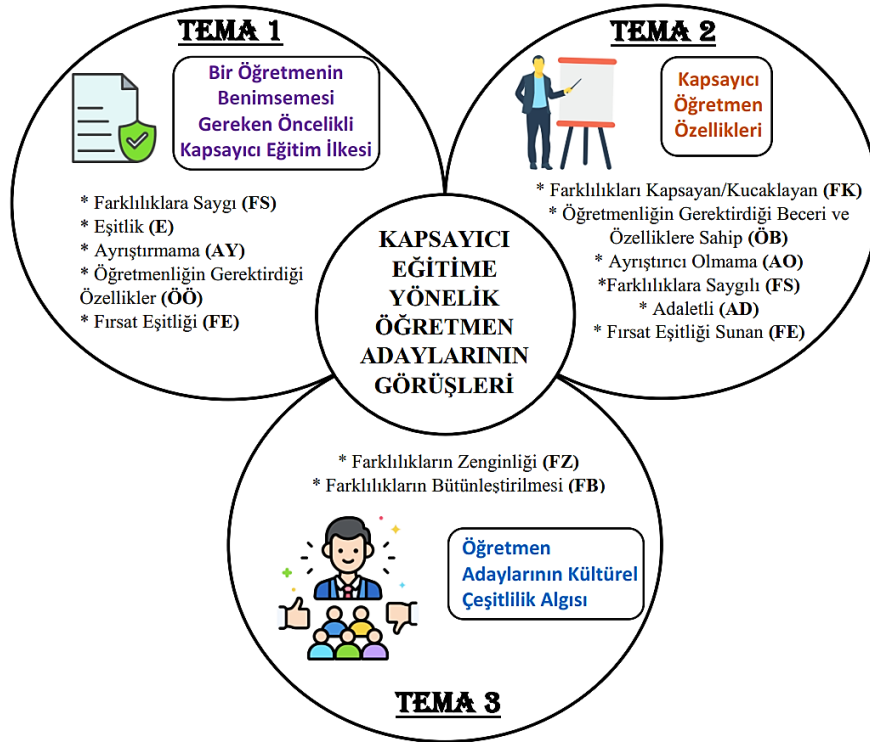
Bu önemler çerçevesinde katılımcıların dijital ortamda anketteki sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle çevrimiçi anketten elde edilen veriler dijital ortamda düz metin formuna getirilerek 28 sayfalık transkripsiyon elde edilmiştir. Bu transkripsiyon üzerinden benzer ifadeler kategorize edilip kodlamaların yapılması ve kod frekanslarının hesaplanması suretiyle içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Çünkü bu analiz yönteminde birbirine yakın veya benzer veriler belirli temalar içerisinde toplanır. Daha sonra sayısallaştırılarak özetlenir ve böylece veri okurların daha kolay anlayacağı bir formda düzenlenmiş olur (Yıldırım ve Şimşek, 2014). Yapılan içerik analizi sonuçları tablolar kullanılarak görselleştirilmiştir. Tablolarda özetlenen içerik analizi sonuçları ise betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcıların kendi ifadeleriyle desteklenmiştir. Betimsel analiz yöntemiyle "ne?" sorusuna cevap aranır ve katılımcıların belirttiği görüşler betimlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2014). Bu bağlamda çalışmada içerik analiziyle elde edilen bulgular betimsel analiz ile katılımcıların kendi ağzından çıkan ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilerek güçlendirilmiştir. Böylece araştırmanın veri analizinde yorumlayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Farklı nitel veri analiz yöntemleri birlikte kullanılarak inandırıcılık açısından daha güçlü bulgular elde etmek amaçlanmıştır (Berg ve Lune, 2015).

Geçerlik ve Güvenirlik

Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik unsurları nitel araştırmalarda "inandırıcılık" olarak karşımıza çıkmaktadır. İnanırıcılık (trustworthiness) ise nitel veri analizi sonucunda elde edilen bulguların gerçekte öyle olup olmadığıyla ilgilenen bir ilkedir (Merriam, 2009). Çalışmanın inandırıcılığının okurlar tarafından değerlendirilebilmesi için yeterli detayın açıklanması gerekir (Baxter ve Jack, 2008). Bu bağlamda çalışmada bulguları güçlendirerek inandırıcılığı artırmak adına toplanan nitel veriler iki farklı veri analiz yöntemi birlikte kullanılarak birbirini destekleyici daha güçlü bulgular elde etmek ve bu bulguları okuyucuya doğrulayıcılarıyla birlikte sunmak amaçlanmıştır. Bulgulardan elde edilen sonuçlar ise alan yazındaki ilgili çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılıp sonuçların örtüşüp örtüşmediği tartışılarak sonuç üçlemesi (triangulation) sağlanmaya çalışılmıştır. Baxter ve Jack (2008), nitel verilerin en az iki araştırmacı tafafından ayrı ayrı kontrol edilmesinin ardından araştırmacıların kod ve kategoriler üzerinde fikir birliğine ulaşması için bir araya gelmesini önermiştir. Bu öneri üzerine araştırmacı tarafından katılımcıların görüşlerinden elde edilen transkripsiyon kodlandıktan sonra içerik analizi öncesinde kodlamalar tekrar kontrol edilmiştir. Kodlamalar diğer bağımsız bir araştırmacı tarafından da incelenerek ikincil kontrolü sağlanmıştır. Daha sonra kodlamalar üzerinde iki araştırmacı mutabakata varmıştır. Ayrıca Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 28.06.2022 tarih, 76554 sayılı evrak ve 89-96 sayılı kararı ile araştırmanın etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük usulüne dayalı olarak katılımcıların kendi rızasına bırakılmıştır. Veri toplama aracının başında yapılan gerekli açıklamalarla katılımcı olmaları onların bilgilendirilmiş onamına sunulmuştur.

Bulgular

En genel çerçevede öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitime yönelik görüşlerine dair bulgular çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma soruları dikkate alınarak belirlenmiş olan üç temada ele alınmıştır. Bu temalar Şekil 2'de görüldüğü gibi sırasıyla 1) Bir öğretmenin benimsemesi gereken öncelikli kapsayıcı eğitim ilkesi, 2) Kapsayıcı öğretmen özellikleri, 3) Öğretmen adaylarının kültürel çeşitlilik algısı şeklindedir. Bu temalar çerçevesinde toplam 13 kod elde edilmiştir.

Şekil 2. Temalar ve Kodlar

Tema 1: Bir Öğretmenin Benimsenmesi Gereken Öncelikli Kapsayıcı Eğitim İlkesi

Çevrimiçi anketin ilk sorusunda öğretmen adaylarından kapsayıcılık ilkeleri bağlamında bir öğretmenin sahip olması veya benimsenmesi gereken öncelikli ilkenin ne olduğunu gerekçesiyle birlikte belirtmeleri istenmiştir. Frekans hesaplamaları yapılırken her bir katılımcının ifadelerinden birden fazla kod çıkması durumları da dikkate alınarak analizlere dâhil edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda 5 kod elde edilmiştir. Elde edilen kodlar öğretmen adayları tarafından belirtilme sıklığıyla birlikte Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Bir Öğretmenin Benimsenmesi Gereken Öncelikli Kapsayıcı Eğitim İlkelerinin Frekans Dağılımı

KOD	Açıklama	İpucu/Anahtar Kelime	f
FS	Farklılıklara Saygı	• Hoşgörü / Saygı	37
E	Eşitlik	• Eşit / Eşitlik • Adalet / Adil / Adaletli	28
AY	Ayrıştırılmama	• Dışlamama / Sınıflamama / Ötekileştirmeme / Ayrırmama / Ayrıştırılmama • Ayrımcılık yapmama / Ayrım gözetmeme	22
ÖÖ	Öğretmenliğin Gerektirdiği Özellikler	• Güven / Dürüstlük • Öğrencileri tanıma • Sevgi / Şefkat / Merhamet / Sabır / Mütevazı / Ön yargısız olma • Mesleki bağlılık / Mesleki yeterlilik / Yetkinlik	18
FE	Fırsat Eşitliği	• Öğrencilerin anlamlı (etkin-aktif) katılımını sağlama • Birden fazla yol/öğretim yöntemi kullanma • Farklı öğrenme stillerini uygulama • Tüm öğrencinin ihtiyacını gözetme • Fırsat eşitliği / aynı şartları sunma / eşit eğitim alma olanağı / eğitim hakkı	17

Elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcılar ifadelerinde çoğunlukla “hoşgörü” ve “saygı” kelimelerine değindikleri tespit edilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adayları tarafından en fazla belirtilen öncelikli kapsayıcı eğitim ilkesinin farklılıklara saygı ilkesi olduğu görülmektedir. Bu ilkedен sonra katılımcıların ifadelerinde öne çıkan diğer ilkeler ise eşitlik ve ayrıştırılmama ilkeleri olmuştur. Katılımcıların kapsayıcı bir öğretmenin benimsenmesi gereken öncelikli ilke olarak en fazla farklılıklara saygı ilkesini belirtme sebeplerini kapsayıcılık deyince akla ilk olarak

farklılıklara saygının gelmesi, bu ilkenin kapsayıcılığın genel mantığını özetlemesi, diğer ilkeleri içinde barındıran ön koşul olması şeklinde açıkladıkları belirlenmiştir. Bu bulgular kapsayıcı eğitimin öğretmen adayları için öncelikle öğrencilerin farklılıklarına saygı duyarak onlar arasında ayırım yapmamak ve onlara eşit davranmak anlamına geldiğini göstermektedir. Bu çıkarım katılımcıların aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Ö60: “Kapsayıcılık denince aklıma ilk gelen tanım hiç kimseyi herhangi bir farklılığından dolayı dışlamamak ve farklılıklarına hoşgörü duymaktır. Çünkü bu ilke benimsemeden diğer ilkeler ne kadar etkili olur bilemiyorum.”

Ö30: “İlk başta bireylerin biricik olduğunu göz ardı etmemesi gerekir. Her bireyin kendine özgü özellikleri vardır.”

Ö51: “Çünkü bir öğretmen farklılığa saygı duymuyorsa zaten diğer Kapsayıcılık ilkelerini de gerçekleştirme konusunda bana göre yetersiz kalacaktır... Hem diğer ilkelerin temelini oluşturan bir ilke olduğu için hem de kapsayıcı öğretmen olma ve kaliteli bir eğitim gerçekleştirmede en önemli maddelerden biri olduğunu düşündüğüm için...”

Ö56: “Çünkü bu ilkeyi benimsemiş bir öğretmen diğer tüm ilkeleri de benimsemiştir ve içinde bulundurur.”

Ö66: “Farklılıklara saygı, kapsayıcılığın genel mantığını özetliyor.”

Tema 2: Kapsayıcı Öğretmen Özellikleri

Çevrimiçi anketin ikinci sorusunda öğretmen adaylarından kapsayıcı bir öğretmenin sahip olması gereken başlıca özellikler bağlamında canlı veya cansız hangi nesneye benzettiklerini gerekçesiyle birlikte belirtmeleri istenmiştir. Frekans hesaplamaları yapılırken her bir katılımcının ifadelerinden birden fazla kod çıkması durumları da dikkate alınarak analizlere dâhil edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda 6 kod elde edilmiştir. Elde edilen kodlar öğretmen adayları tarafından belirtilme sıklığıyla birlikte Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Kapsayıcı Bir Öğretmenin Sahip Olması Gereken Özelliklerin Frekans Dağılımı

KOD	Açıklama	İpucu/Anahtar Kelime	f
FK	Farklılıkları Kapsayan/Kucaklayan	<ul style="list-style-type: none"> Farklılıkları kabul eden / kapsayan / kucaklayan Farklılıkları birleştiren / bütünleştiren / parçaların özünü değiştirmeden bağlayan 	51
ÖB	Öğretmenliğin Gerektirdiği Beceri ve Özelliklere Sahip	<ul style="list-style-type: none"> Güvenilir / İçi dışı bir / Saydam Öğrenciyi tanıyan / Her konuya hâkim / Zorluklarla baş edebilen Öğrencileri tamamlayıcı / Bilgi dolu / Yetkin / Özverili Bilgi veren / Yol gösteren / Hayata yön veren / Katkı ve fayda sağlayan / Destekleyici / İlgili Fedakâr / Koruyucu / Merhametli / Yeterli / Çalışkan / Vicdanlı / Sevgili 	29
AO	Ayrıştırmacı Olmama	<ul style="list-style-type: none"> Dışlamayan / Sınıflamayan / Ötekileştirmeyen / Ayırmayan / Ayrıştırmayan Ayrımcılık yapmayan / Ayırım gözetmeyen Dezavantajlı gruba yardım eden 	28
FS	Farklılıklara Saygılı	<ul style="list-style-type: none"> Hoşgörülü / Saygılı 	18
AD	Adaletli	<ul style="list-style-type: none"> Adil / Adaletli Eşit davranan 	14
FE	Fırsat Eşitliği Sunan	<ul style="list-style-type: none"> Eşit öğrenme ortamı sağlayan Eğitim ortamını öğrenciye göre ayarlayan 	2

Elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcılar ifadelerinde çoğunlukla “farklılıkları kabul eden”, “kapsayan”, “kucaklayan”, “birleştiren” ve “bütünleştiren” kelimelerine değindikleri tespit edilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adayları tarafından en fazla belirtildiği üzere kapsayıcı bir öğretmenin sahip olması gereken öncelikli özelliğinin farklılıkları kapsayan/kucaklayan olmak olduğu görülmektedir. Bu özellikten sonra katılımcıların ifadelerinde öne çıkan diğer kapsayıcı öğretmen özellikleri ise ayrıştırmacı olmamak ve öğretmenliğin gerektirdiği beceri ve özellikler olmuştur. Katılımcılar farklılıkları kapsayan/kucaklayan özelliğini detaylandırırken ifadelerinde dikkat çeken yerlere rastlanmıştır. Katılımcılar kapsayıcı bir öğretmenin öğrencileri ayrıştırmaması, onlara eşit davranıp hepsini kucaklaması, öğrencilerin bireysel farklılıklarına saygı duyması ve onların farklılıklarını bütünleştirirken bunu özlerini değiştirmeden yapması gerektiğini belirtmiştir. Bu çıkarım katılımcıların aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Ö4: “...Yıldızlar ayrımcılık ve dışlama yapmazlar. Her yerde bulunurlar. Herkese doğru yönü gösteriler. Hangi yöne ihtiyaç duyuyorsak yıldızlar sayesinde gidecek olduğumuz yönü bulabiliriz.”

Ö7: “Heterojen karışım, öğretmen ise karışımı birbirine bağlayan onların kimyasını değiştirmeyen bir katalizör görevi görüyor.”

Ö9: “...Kapsayıcı öğretmen de bireyi farklı kılan özellikleri dikkate alarak o duruma göre eşit öğrenme ortamı sağlar. Öğrenciye göre şekillenir. Farklılıklara dayalıdır.”

Ö36: “...kapsayıcı öğretmen güneş gibi aydınlığıyla ve sıcaklığıyla tüm öğrencileri sarabilir.”

Ö37: “...Nasıl ki okyanusta her türlü su canlısı yaşayabiliyorsa kapsayıcı öğretmeninde her türlü öğrencisi olacak ve onlara kucak açacaktır. Hiç birini ayırt etmeden onları hayata hazırlayacaktır.”

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%15,3) kapsayıcı öğretmeni, çocuklarının özellikleri ne kadar birbirinden farklı olursa olsun hiç birini dışlamaması, evlatları arasında ayırım yapmaması yönüyle bir anneye benzetmiştir. Bu bağlamda katılımcıların kapsayıcı öğretmen algısı bireysel farklılıkları kabul eden, ayırtmadan veya hiçbirini dışlamadan her öğrenciye kucak açabilen ve bir anne şefkatini taşıyan bir öğretmendir. Bu çıkarım katılımcıların aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Ö66: “...Annelerin çocuklarının farklılıklarını bilmesine rağmen onları ayırtmadan ötekileştirmeden bağrına basması, kabul ederek içtenlikle sevmesi aynı zamanda onların farklı yönlerini göz önünde bulundurarak tutum ve davranış sergilemesi”

Ö72: “...Çünkü anne hiçbir zaman hiçbir evladını eksik yönüyle değerlendirmeden sevgisini eşit paylaşır. Ayırım yapmaz. Evladının eksik yönlerini tamamlayarak kendisini kötü hissetmemesini sağlar.”

Ö85: “...şefkatlidir, güven verir ve çocukları için gerekeni yapmaya her zaman hazırdır. Aynı zamanda anneler disiplinlidir. Çocuklarını çok sever ve bir ihtiyacı olduğunda hemen gidermeye uğraşır.”

Tema 3: Öğretmen Adaylarının Kültürel Çeşitlilik Algısı

Çevrimiçi anketin üçüncü sorusuyla öğretmen adaylarının kültürel çeşitlilik algısını ortaya çıkarmak amaçlandığından bu soruda kültürel çeşitliliği neye benzettiklerini gerekçesiyle birlikte belirtmeleri istenmiştir. Frekans hesaplamaları yapılırken her bir katılımcının ifadelerinden birden fazla kod çıkması durumları da dikkate alınarak analizlere dâhil edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda 2 kod elde edilmiştir. Elde edilen kodlar öğretmen adayları tarafından belirtilme sıklığıyla birlikte Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Kültürel Çeşitlilik Algısına Yönelik Kodlar ve Frekans Dağılımı

KOD	Açıklama	İpucu/Anahtar Kelime	f
FZ	Farklılıkların Zenginliği	Farklılıkların Zenginliği / Güzelliği / Faydaları	53
FB	Farklılıkların Bütünleştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> Farklılıkların etkileşim ve uyum içinde bütünleşerek daha güzel bir şeye dönüşmesi Farklılıkların ayrılmaz bir bütünü teşkil etmesi Farklılıkların bir bütünün parçalarını oluşturması 	46

Elde edilen bulgular doğrultusunda kültürel çeşitliliğin katılımcılar tarafından bir bütünün ayrılmaz parçalarını temsil eden farklılıkların iyi bir etkileşim ve uyum içinde birleşerek faydalı bir güzelliğe veya zenginliğe dönüşmesi olarak algılandığı belirlenmiştir. Tablo 3 incelendiğinde kültürel çeşitlilik algısı bağlamında öğretmen adayları tarafından en fazla farklılıkların zenginliğine vurgu yapılmıştır. İkinci sırada ise kültürel çeşitlilik öğretmen adayları tarafından farklılıkların bütünleştirilmesi olarak algılanmıştır. Bu çıkarım katılımcıların aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Ö14: “...Kültürel çeşitlilikte, kültür farkları olsa da hepsi bir arada anlamlı ve birlikte güzeldir...Aşure...içerisindeki tüm malzemeler farklı görünüş ve tada sahiptir. Ancak bir araya gelerek daha lezzetli bir koku ve tada dönüşür.”

Ö20: “Zenginlik...her kültürden yeni bir şey öğrenirsin.”

Ö29: “Gökkuşuğu...gökkuşuğu renkleri ayrı ayrı çok güzeldir ama hepsi bir araya gelince adeta renk şöleni ortaya çıkar...Her kültür ayrı ayrı özel ve güzeldir. Fakat hepsi bir araya gelince çok muazzam bir çeşitlilik oluşur.”

Ö35: “Hazine...Çünkü kültür...farklı farklı zenginlikler barındırır. Hazine her farklı taşlar, inciler, altınlar, gümüşlerden oluşur. Kültürü ise farklı etnik köken, dil, din ve renge sahip bireyler oluşturur. Nasıl ki hazinenin her parçası değerlidir ve bir zenginliği ifade ederse kültürel çeşitlilik de bu çeşitliliği oluşturan bireylerin her

birinin değerli olduğunu ifade eder.”

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%25,5) kültürel çeşitliliği, birbirinden farklı renklerin uyum içinde bütünleşerek çok daha güzel bir şeye dönüşmesi yönüyle bir gökküşağına benzetmiştir. Bu bağlamda katılımcıların kültürel çeşitlilik algısı herbiri ayrı özellikteki parçaların birleşerek daha güzel, zengin ve daha değerli bir bütünü oluşturmasıdır. Bu çıkarım katılımcıların aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Ö14: “...hepsi aynı renk olduğu zaman gökküşağı olduğunu anlayamayız. Her biri farklı olsa da birlikte güzeller. Tüm renkler sarı olsaydı, sarının değerini anlayamayız. Kültürel çeşitlilikte, kültür farkları olsa da hepsi bir arada anlamlı ve birlikte güzeldir.”

Ö32: “...çünkü bir sürü rengi vardır tıpkı kültürel çeşitlilikte bir sürü kültür olduğu gibi.”

Ö57: “...her kültürün farklılıkları tıpkı gökküşağında ki her bir renk gibi birer zenginliktir. Gökküşağındaki her biri özgün bu renklerin birliktayken ki ahengi ve uyumu farklı kültürlerin birlikte oluşturduğu uyum içindeki halinin güzel bir göstergesidir.”

Sonuç, Tartışma Ve Öneriler

21. yüzyılda dünyada yaşanan savaşlar, darbe girişimleri, ekonomik krizler ve iklim değişikliği gibi siyasi, ekonomik veya coğrafi kökenli olaylar küresel ölçekte göçlere sebep olmuştur. Bu durum eğitim ortamlarının demografik yapısını da etkilemiştir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de uluslararası öğrenci hareketliliği hızlanmış ve sınıflarda mülteci veya yabancı uyruklu öğrenci nüfusu giderek artmıştır. Bu gelişmeler kapsayıcı pedagojiye verilen önemin giderek artmasını ve bu pedagojiye yönelik uygulamaların farklı eğitim seviyelerindeki birçok öğretim kurumunda yaygınlaşmasını netice vermiştir. Ülkemizin eğitim sisteminde de sınıflarda artan kültürel çeşitliliğe yönelik gerekli pedagojik önlemlerin alınması ve uluslararası düzeyde bir eğitim anlayışının ve çokkültürlü bir pedagojik perspektifin benimsenmesi gerekmektedir. Bu pedagojik reformun gerçekleştirilmesinde en az öğretmenler kadar kapsayıcı eğitimin gelecekteki uygulayıcıları olacak olan öğretmen adaylarına da önemli roller düşmektedir. Özellikle öğretmen adayları henüz mesleki hayata atılmadan önce bu sürece hazırlıklı olması gerekmektedir. Kapsayıcı eğitimin hayata geçebilmesi için öncelikle öğretmen adaylarının kapsayıcı pedagojiye olumlu bakış açısıyla yaklaşabilmeleri, pozitif düşünce ve algılarla farkındalık kazanmış olmaları gereklidir (Florian ve Black-Hawkins, 2011).

Öğretmen adayları kapsayıcı eğitime yönelik bir öğretmenin benimsemesi gereken öncelikli ilkeleri ifade ederken hoşgörü, saygı, eşitlik ve adalet kelimelerine yoğun olarak yer vermiştir. Öğretmen adaylarına göre öncelikli kapsayıcı eğitim ilkesi “farklılıklara saygı” olduğu, ikinci sırada ise farklılıklara saygı ilkesiyle aynı gibi görülse de farklı bir ilke olan “eşitlik” ilkesi geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bu sonuç Erol-Sahillioğlu’nun (2020), öğretmen görüşlerini incelediği çalışmasının sonucuyla örtüşmektedir. Kapsayıcı eğitimde farklılıklara saygı veya farklılıkların gözetilmesi yönüyle Polat’ın (2022) kapsayıcı eğitim dersi almış öğretmen adaylarının görüşlerini incelediği araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmen adayları “farklılıklara saygı” ve “eşitlik” ilkesinin öne çıkma gerekçesi olarak bu ilkelerin kapsayıcı eğitimin diğer ilkelerine ön koşul oluşturan temel ilke niteliğini taşıdığını öne sürmüştür. Bu iki temel ilkeyi kapsayıcı eğitimin çekirdeği gibi gören öğretmen adaylarının görüşleri bu ilkelerin kapsayıcı eğitimin olmazsa olmaz ilkerleri olup diğer ilkelere zemin oluşturduğu, bu ilkeler benimsenmeden diğer ilkelere zaten söz edilemeyeceği yönündedir.

Öğretmen adaylarının görüşlerine göre kapsayıcı bir öğretmenin sahip olması gereken başlıca özellik “farklılıkları kucaklayıcı” olmaktır. Bir kapsayıcı öğretmenin öğrencileri hangi özellikte olursa olsun onların bireysel farklılıklarını gözeterek hepsine de eşit öğrenme olanağı sağlaması, öğrenci çeşitliliğini onların kimyasını ve kendilerine özgü benlik özelliklerini değiştirmeden bütünleştirebilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlarla örtüşür nitelikte Amaç (2021) çalışmasında kapsayıcı bir öğretmenin öğrencilerinin farklılıklarını iyi tanıyıp kabul etmesi, sınıf ortamını hazırlarken her öğrencinin de ihtiyacını gözeterek gerekli desteği vermesi, farklı materyallerle öğretimi çeşitlendirebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışmanın bir diğer sonucu olarak öğretmen adayları çoğunlukla kapsayıcı bir öğretmeni hiçbir çocuğunu ayırmadığı gerekçesiyle hangi özellikte olursa olsun tüm evladını da aynı sevgi ve şefkatle bağrına basan bir anneye benzetmiştir. Bu sonuçlar katılımcıların kapsayıcı eğitime yönelik olumlu görüşlere, pozitif algı veya metaforlara sahip olması yönüyle Leblebici ve Türkan’ın (2021), Akbulut ve arkadaşlarının (2021) çalışmalarında elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Öğretmen adaylarının kültürel çeşitlilik algılarına yönelik ifadelerinde ise öne çıkan kelimeler farklılıkların

zenginliği, güzelliği ve faydaları olmuştur. İfadelerde sıkça geçen ibarelerin farklılıkların ayrılmaz bir bütünün parçalarını teşkil ettiği ve uyum içinde bütünleştirilerek daha güzel bir şeye dönüştürülmesi olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitim bağlamında kültürel çeşitlilik algısı farklı kültürden öğrencilerin birbiriyle etkileşimi sonucu her kültürden farklı bir bilgi öğrenip değer kazanmaları suretiyle kültürel çeşitliliğin bir zenginlik olarak algılanması ve bu zenginliğin öğretim sürecinde bir fırsata çevrilmesi şeklindedir. Benzer sonuçların ulaşıldığı bir çalışmada öğretmen adayları genel anlamda çokkültürlülüğü eğitime dâhil edilmesi gerekli görülen ve önemli faydalar barındıran bir olgu olarak algılamaktadır. Çeşitliliğin bölücülük anlamına gelmediğini düşünen öğretmen adaylarının kültürel çeşitliliğe yönelik olumlu algılara sahip olduğu belirlenmiştir (Taylor, Kumi-Yeboah ve Ringlaben, 2016). Kültürel çeşitliliğin kavramsal alt boyutuyla algılandığı çalışmalara da ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan biri olan Rengi ve Polat'ın (2014) çalışmasında kültürel çeşitlilik öğretmenler tarafından daha çok dil ile ilgili kültürel farklılıklar olarak algılanmışken başka bir çalışmada ise kültürel çeşitlilik öğretmen adayları tarafından genel olarak ırk ve inanç bağlamında algılanmıştır (Akpınar ve Cantürk, 2021). Alan yazında öğretmen adaylarının kültürel çeşitlilik algısının incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada alan yazındaki çalışmaların sonuçlarından farklı olarak öğretmen adayları tarafından kültürel çeşitliliğin zenginlik olarak görülüp uyum içinde birleştirilerek daha güzel bir bütüne dönüştürülmesi olarak algılanması yönüyle farklı bir boyutuna yer verilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın sonuçları itibarıyla alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Tüm bu sonuçlar ele alındığında bu çalışmanın Eşici ve Doğan'ın (2020) çalışmasındaki bulgularla örtüşen nihai sonucu da fakültedeki öğrenim sürecinde kapsayıcı eğitime yönelik ders alan öğretmen adaylarının bu konu hakkındaki görüşlerini etkili bir şekilde ifade edebilecek kadar bilgi sahibi olup farkındalık kazanmış olmalarıdır. Bu çıkarımı destekler nitelikte Nketsia ve Saloviita (2013), öğretmen adaylarının kapsayıcı eğitime dair bilgi düzeyleri ve öz-yeterlilik duygularının onların bu konuda olumlu tutum ve becerilere sahip olmasında önemli etkenler olduğunu belirtmiştir. Benzer sonuçlara ulaşılan bir başka çalışmada Yılmaz (2016), öğretmen adaylarının ülke ayrımı yapmadan tüm kültürel kimlikleri kabul edip saygı göstermelerinde onların çok kültürlü eğitime yönelik olumlu tutumlarının ve öğretmen eğitiminin önemli rolünün olduğunu belirtmiştir. Elbette çalışmadan elde edilen tüm bu sonuçlar, kapsayıcı eğitim dersi almış ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmen adaylarının görüşleriyle sınırlıdır. Veri toplama sürecinde bir takım önlemler alınmış olsa da öğretmen adaylarının görüşleri yazılı görüş alma yoluyla çevrimiçi bir ortamda alınmıştır. Bu durum da araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Öğretmen adaylarının almış oldukları kapsayıcı eğitim dersinin seçmeli bir ders olup derse yönelik bilgilerin daha çok teorik düzeyde verilmesi de araştırmanın diğer bir sınırlılığı kabul edilmektedir. Bu sınırlılıklar araştırma sonuçlarından yola çıkarak kesin hükümlü genellemeler yapmayı engellemektedir.

Alanyazındaki araştırmaların sonucunda kapsayıcı eğitime yönelik sorunlardan en sık bahsedileni öğretmenlerin bu konuda bilgi eksikliği ve kendilerini yeterli görmemeleri olmuştur (Akbulut vd., 2021; Aktan, 2021; Ünay vd., 2021). Bu soruna çözüm önerileri olarak öğretmenler için mesleki gelişimlerinin iyileştirilmesi ve kapsayıcı eğitime yönelik hizmet içi eğitim almaları gerektiği belirtilmiştir (Ketenoglu Kayabaşı, 2020; Sukbunpant vd., 2013). Özellikle sınıf öğretmenlerine öğrencilerin farklılıklarına olumlu tutumlar geliştirmeleri açısından kapsayıcı eğitim bağlamında nitelikli hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimler verilmesi önerilmiştir (Amaç, 2021). Hizmet öncesi eğitim hususunda ise öğretmen adayları için kapsayıcı eğitimin teorik ve uygulamalı olarak bir ders niteliğinde öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Eşici ve Doğan, 2020). Bu noktada MEB'e ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. MEB'in öğretmenler için kapsayıcı eğitime yönelik hizmet içi eğitim ya da seminer olanakları sunması önerilir. Ayrıca Ketenoglu Kayabaşı (2020) ve Zelina'nın (2020) belirttiği gibi MEB'in okullarda kapsayıcı eğitime daha uygun koşulları sağlamak için fiziki ortamı düzenlemesi önerilmektedir. Gelecek nesilde bu pedagojinin uygulayıcıları olacak olan öğretmen adaylarında kapsayıcı eğitim farkındalığı oluşturmak, bu pedagojiye dair olumlu algı ve düşünceler edinmelerini sağlamak ve onlara bu konuda yetkinlik kazandırmak hizmet öncesi dönemde onlara bu pedagojiye dair seminerlerle veya gerek teorik gerekse uygulamalı bir dersle deneyimleme imkânı sunmakla mümkün olabilir. Bu sebeple "Kapsayıcı Eğitim" dersinin tüm üniversitelerin eğitim fakültelerinde zorunlu olmasa da seçmeli olarak müfredatlarda yerini alması gereklidir.

Yazar Katkı Beyanı

Araştırmanın sorumlu yazarlığını üstlenen 1. yazar araştırmanın literatür taramasını gerçekleştirmiş olup giriş ve literatür kısmının yazımını sağlamıştır. İlgili araştırmaların sonuçlarını inceleyerek bu çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırmak suretiyle sonuç, tartışma ve öneriler kısmını yazmıştır. 2. yazar ise araştırmanın yöntem tasarımını

gerçekleştirmiştir. Ayrıca araştırmının etik kurul onayını almak, veri toplama aracını geliştirmek ve verileri toplamak suretiyle araştırmının veri toplama sürecini yürütmüştür. 1. yazar toplanan verilerin analizini gerçekleştirerek bulguların yazımını sağlamıştır. Her ne kadar verileri toplayan 2. yazar, analiz eden 1. yazar olsa bile özellikle çalışmanın veri analizinde iki yazar da sürekli iletişim halinde ve koordineli bir şekilde süreci yürütmüştür. Böylece her iki yazar da işbirlikli çalışarak araştırmaya katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akbulut, F., Yılmaz, N. Karakoç, A., Erciyas, İ. M. ve Akşin Yavuz, A. (2021). Öğretmen adayları kapsayıcı eğitim hakkında ne düşünüyor? *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 33-53. <http://ijeces.hku.edu.tr/tr/pub/issue/60500/756554>
- Akpınar, M., & Cantürk, A. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel farklılık, kültürlerarası duyarlılık algıları ve kültürlerarası eğitime yönelik görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 444-470. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.855873>
- Aktan, O. (2021). Teachers' opinions towards inclusive education interventions in Turkey. *Anatolian Journal of Education*, 6(1), 29-50. <https://doi.org/10.29333/aje.2021.613a>
- Altheide, D. L., & Johnson, J. M. (2011). Reflections on interpretive adequacy in qualitative research. *The SAGE Handbook of Qualitative Research*, 4, 581-594.
- Al-Zyoudi, M. (2006). Teachers' attitudes towards inclusive education in Jordanian schools. *International Journal of Special Education*, 21(2), 55-62.
- Amaç, Z. (2021). Kapsayıcı eğitim ve ilkököl öğretmenleri: sistematik bir inceleme. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 74-97.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2019). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.
- Baxter, P., & Jack, S. (2008). Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report*, 13(4), 544-559. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2008.1573>
- Berg, L. B., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (Çev. Ed. H. Aydın). Eğitim Yayınevi.
- Booth, T., & Ainscow, M., (2002). *The index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
- Dilekçi, Ü. (2019). Okul yöneticilerinin “kapsayıcı eğitim” kavramına ilişkin algıları: Bir metafor analizi çalışması. *14. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, 84-90.
- Erol-Sahillioğlu, D. (2020). Preschool teachers' views of the “inclusive education” concept: A metaphor analysis. *Journal of Inclusive Education in Research and Practice*, 1(1), 24-41. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jierp/issue/56579/758186>
- Eşici, H., & Doğan, Y. (2020). Psikolojik danışman ve sınıf öğretmeni adaylarının kapsayıcı eğitim günlükleri. *Journal of Inclusive Education in Research and Practice*, 1(2), 29-53. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jierp/issue/59335/840837>
- Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813-828. <https://doi.org/10.1080/01411926.2010.501096>
- Florian, L., & Linklater, H. (2010). Preparing teachers for inclusive education: Using inclusive pedagogy to enhance teaching and learning for all. *Cambridge Journal of Education*, 40(4), 369-386. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2010.526588>
- Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Teachers College.
- Göksoy, S. (2019). Vatandaşlık eğitimi mi? Çokkültürlülük ve kapsayıcı eğitimi mi? *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)*, 2(2), 1-7.
- Gürdoğan Bayır, Ö. (2019). Dezavantajlı gruptaki çocuklarla eğitim süreci: sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, <https://doi.org/10.17494/ogusbd.548528>
- İpek, C. (2015). Eğitimin toplumsal temelleri, Memduhoğlu, H. B., Yılmaz (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (ss.21-46). Pegem Akademi.
- Jordan, A., Schwartz E., & McGhie-Richmond, D. (2009). Preparing teachers for inclusive classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 25(4), 535-542. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.02.010>
- Ketenoglu Kayabaşı, Z. E. (2020). Teachers' opinions on inclusive education. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(4), 27-36. <https://doi.org/10.17220/ijpes.2020.04.003>
- Kis, A. (2016). Adaptation of the sentiments, attitudes, and concerns about inclusive education revised (sacie-r) scale on a Turkish population. *Academic Research International*, 7(1), 123-134.
- Kozikoğlu, İ., & Yıldırımoglu, S. (2021). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile kapsayıcı eğitimde sınıf içi uygulamaları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 226-244.

- <https://doi.org/10.53444/deubefd.827397>
- Leblebici, H., & Türkan, A. (2021). Opinions of teacher candidates on inclusive education: a parallel mixed method study. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 9(4), 32-44. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.9n.4p.32>
- McManis, L. D. (2017). *Inclusive education: What it means, proven strategies, and a case study*. Resilient Educator. <https://resilienteducator.com/classroom-resources/inclusive-education/>
- Merriam, S. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Willey & Sons Inc.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). Designing your study and selecting a sample. *Qualitative research: A Guide to Design and Implementation*, 67(1), 73-104.
- Nketsia, W., & Saloviita, T. (2013). Pre-service teachers' views on inclusive education in Ghana. *Journal of Education for Teaching*, 39(4), 429-441. <https://doi.org/10.1080/02607476.2013.797291>
- Percy, W. H., Kostere, K., & Kostere, S. (2015). Generic qualitative research in psychology. *The Qualitative Report*, 20(2), 76-85. <http://nsuworks.nova.edu/tqr/vol20/iss2/7>
- Polat, M. (2022). "Kapsayıcı eğitim" mümkün mü? Kapsayıcı eğitim dersini alan öğretmen adaylarının görüşlerinin vignette tekniği ile incelenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 965-986. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1066922>
- Rengi, Ö., & Polat, S. (2014). Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(3), 135-156.
- Sarıgöz, O. (2019). Teacher candidates' opinions on inclusive education practices. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(5), 2623-2637. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.32691>
- Shaw, B. (1988). The incoherence of multicultural education. *British Journal of Educational Studies*, 36(3), 250-259. <https://doi.org/10.1080/00071005.1988.9973787>
- Sukbunpant, S., Arthur-Kelly, M., & Dempsey, I. (2013). Thai preschool teachers' views about inclusive education for young children with disabilities. *International Journal of Inclusive Education*, 17(10), 1106-1118. <https://doi.org/10.1080/13603116.2012.741146>
- Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. & Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de temel eğitim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 177-197. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.563388>
- Taylor, R., Kumi-Yeboah, A., & Ringlaben, R. P. (2016). Pre-service teachers' perceptions towards multicultural education & teaching of culturally & linguistically diverse learners. *Multicultural Education*, 23, 42-48.
- Ünay, E., Erçiçek, B., & Günal, Y. (2021). Okul öncesi eğitim kurumları yöneticilerinin kapsayıcı eğitime yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (59), 179-213.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2014). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. (2016). Multiculturalism and multicultural education: A case study of teacher candidates' perceptions. *Cogent Education*, 3(1), 1172394. <http://dx.doi.org/10.1080/2331186X.2016.1172394>
- Yılmaz, E., Yıldırım, Y. & Karataş, K. (2022). Kapsayıcı öğretimin pedagojik temelleri, Altındağ Kumaş, Ö. ve Süer, S (Ed.) *Nitelikli Kapsayıcı Eğitim (Kuramdan Uygulamaya)* (s.87-122). Eğiten Kitap.
- Zelina, M. (2020). Interviews with teachers about inclusive education. *Acta Educationis Generalis*, 10(2), 95-111. <https://doi.org/10.2478/atd-2020-0012>